

Aggeus könyve

A könyv címe

A könyv a szerző, Aggeus próféta nevét viseli. A héber *chaggai* név a *chag* (ünnep) szóból származik, jelentése: *ünnepi*. Az újabb fordításokban és magyarázatokban a héber eredeti alapján Haggeusként szerepel a név.

A szerzőség kérdése

Aggeus próféta szerzőségét illetően teljes az egyetértés a különböző teológusok, illetve teológiai irányzatok körében. Senki sem vitatta, hogy a könyv Aggeus prófétának „az Úr követeként, az Úr küldetésében” (1,13) tolmácsolt üzeneteit tartalmazza a próféta lejegyzésében.

Aggeus prófétáról nem sokat tudunk. A könyve történeti háttérét nyújtó Ezsdrás könyvében találkozunk még személyével, ahol két rövid tudósítás szól róla, valamint a fellépése után nem sokkal (kb. két hónappal, vö. Agge 1,1; Zak 1,1) hozzá csatlakozó Zakariás prófétáról, kettőjük együttes szolgálatáról (Ezsdr 5,1-2; 6,14-15).

A keletkezés ideje

A könyv egyike a legpontosabban datált ószövetségi könyveknek. A próféta I. Dareiosz (a Bibliában Dárius) uralkodásához (i. e. 522-486) kapcsolva közli a dátumokat, amikor Isten üzenetet küldött általa Júda fejedelméhez, főpapjához és népéhez.

- I. e. 520. augusztus 29.: az első üzenet (1,1)
- I. e. 520. szeptember 21.: a templomépítés folytatásának megindulása az első üzenet hatására (1,15)
- I. e. 520. október 17.: a második üzenet (2,1)

- I. e. 520. december 18.: a harmadik és negyedik üzenet (2,10)

A könyv megírására a benne foglalt üzenetek elhangzása után nem sokkal kerülhetett sor, valamikor az i. e. VI. század végén. A könyv keletkezési idejét illetően is egyetértés jellemző a teológiai irodalomban.

A könyv helye a kánonban

A héber kánonban a 12 kis prófétai iratot egy könyvnek tekintették. Aggeus könyve a tizedik a kis próféták sorában, Sofóniás és Zakariás könyve között foglal helyet.

A *Septuaginta* sorrendjét követő mai Bibliában Aggeus könyve változatlan helyen szerepel az ún. 12 kis próféta között. A 12 kis prófétai irat azonban a nagy prófétai iratok (Ésaiás, Jeremiás, Ezékiel, Dániel) mellé helyezve, az ószövetségi iratgyűjtemény végén található ebben a csoportosításban.

A könyv műfaja

Műfaját tekintve prófétai üzenetek, beszédek gyűjteménye a könyv. „Költői nyelvezete, szónoki heve az ellentétes tagokból épülő dikciót kedveli. Mint kortársa, Zakarjá, ő is Ezékiel nyomában halad, s üdvöt ígérő jövendölései az eszkatológiát és az apokalipszis-irodalmat készítik elő.”^[1]

A könyv témája és szerkezete

A könyv témája azok a prófétai intések és bátorító, buzdító ígéretek, amelyekkel a próféta az elakadt templomépítés folytatására készítette a vezetőket és a népet.

A könyv szerkezete

1. Az első üzenet: felhívás a templomépítés folytatására, 1,1-15

2. a) Felirat, 1,1
3. b) Feddés az építés elhanyagolása miatt, 1,2-6
4. c) A templom újjáépítésére buzdító felhívás, 1,7-8
5. d) A nép nyomorúságos helyzetének oka, 1,9-11
6. e) A prófétai üzenetre adott válasz, 1,12-15

1. A második üzenet: a templom jövőbeli dicsőségének ígérete, 2,1-9
2. a) Felirat, 2,1-2
3. b) Isten támogatásának ígérete a második templom „szerényebb kivitele” miatt kesergők számára, 2,3-5
4. c) A templom elkövetkezendő dicsőségének meghirdetése, 2,6-9

III. A harmadik üzenet: az építők felhívása indítékaik megvizsgálására, 2,10-19

1. a) Felirat, 2,10
2. b) A formai vallásosság nem elegendő, nem elfogadható Isten szolgálatában, 2,11-14
3. c) Isten áldásának ígérete a „meggondolás” feltételével, 2,15-19

1. A negyedik üzenet: bátorító ígéretek Zorobábelnek, 2,20-23
2. a) Felirat, 2,20-21/a
3. b) Az Istennel és népével ellenséges népek megbüntetése, 2,21/b-22
4. c) Személyes ígélet Zorobábelnek, 2,23

Szövegmagyarázati megjegyzések

	1,2: A templom építése közben támadt nehézségek miatt (lásd Ezsdra 4. fej.) az a vélemény alakult ki a nép körében, hogy nincs még itt az ideje az Úr háza építésének. Zakariás próféta azzal a szemléletes képpel próbálta ébresztgetni a hitüket, hogy a „nehézségek nagy hegyei” ellenére is folytassák hitben a munkát: <i>„Ki vagy te, te nagy hegy? Lapáallyá leszel Zorobábel előtt.”</i> (Zak 4,7; vö. Mát 17,20)
	1,4: A „mennyezetes házak” kifejezés az eredeti szöveg értelmében faburkolattal díszített házakra utal. A vezetők és a jómódú emberek házát borította ilyen burkolat.
	1,14-15: Az első, nagy erejű prófétai üzenet elhangzása után 23 nappal a júdabeliek hozzáfogtak a templomépítés folytatásához. A késlekedést magyarázhatja, hogy ebben az időszakban takarították be a fügét, a szőlőt és a gránátalmát. Azzal is számolni kell, hogy az újjáépítés folytatásához bizonyos előkészületekre és anyagbeszerzésre is szükség volt.
	2,3: Vannak olyan feltételezések e vers alapján, hogy a próféta az első templomot is látta, és ebből következően már igen előrehaladott korban lehetett a könyvében tárgyalt események idején. A szóban forgó bibliavers alapján ez nem erősíthető meg, illetve nem egyértelmű következtetés.
	2,9/b: Az <i>„e helyen adok békességet”</i> kifejezés szépen és tömören fogalmazza meg a templomszolgálatok bűnrendezésben, avagy az Istennel való megbékélés folyamatában betöltött szerepét. Ezenfelül, mivel messiási jövendölés része, különösképpen utal a Megváltó személye által közvetített békességre.
	2,16-17: „Garmada” - összegyűjtött gabonahalom, rakás. „Üszög” - aszály; „ragya” - gabonarozsda; „kőeső” - jégeső.

2,18: Az új protestáns fordítás szerint: *„Gondoljátok meg hát, hogy mi történt a múltban mindmáig, a kilencedik hónap huszonnegyedik napjáig, attól a naptól kezdve, hogy lerakták az Úr templomának alapját; gondoljátok csak meg!”* A próféta arra szólítja fel népét, hogy gondolják át az elmúlt időszak eseményeit a templom alapkövének lehelyezésétől egészen addig a napig, amelyen szólt hozzájuk (a 9. hónap 24. napjáig - i. e. 520. december 18-ig). Az alapkő letétele a babiloni fogságból való hazatérésük után nem sokkal történt (kb. i. e. 534-ben, vö. Ezsdr 3,8-13), tehát az Aggeus próféta által közvetített üzenetekhez képest mintegy 15 évvel korábban.

A könyv tanításának magyarázata

„Kevés prófétának sikerült ilyen rövid terjedelemben annyi lelki bölcsességet összesűrítene, mint Haggeusnak.”^[2] E kijelentés igazságát elismerve (azzal a kiegészítéssel, hogy nem a próféta személyes „sikeréről” van szó; vö. 2Pét 1,20-21), arra vállalkozhatunk csak ebben az írásban, hogy ízelítőt adjunk a könyvben foglalt gazdag tanításokból.

„Gondoljátok meg jól a ti útjaitokat!” A felhívás öt alkalommal hangzik el a könyvben, kétségtelenül ez a próféta egyik leghangsúlyosabb üzenete. A nép értelmére kíván hatni, gondolkodásukat próbálja felébreszteni. Szeretettel kérleli őket, hogy gondolják meg helyzetüket, életük körülményeit. Gondolkodjanak el arról, hogy Isten választott népeként miért nem tapasztalják életükben a megígért áldásokat. Kérleli őket, de egyúttal támpontokat is ad a helyes következtetések levonásához. Rámutat arra, hogy a templomépítés elhanyagolása és önző érdekeik előtérbe helyezése miatt lett nyomorúságos a helyzetük. Felszólítja őket, hogy hajtsanak végre egy „sorrendcserét”: Isten művét, az elakadt templomépítés folytatását tekintsék a legfőbb feladatuknak. Akkor jó irányú változást fognak tapasztalni személyes életükben, mert Isten áldását adja rájuk.

Tanulságos, ahogyan Isten ezúttal szól népéhez, ahogyan felhívja a figyelmüket

mulasztásaikra, a lelki életüket veszélyeztető jelenségekre. Istennek semmi sem olyan fontos a Földön, mint az Ő egyháza. Aggeus nemzedékének közvetítette Zakariás próféta ezt az üzenetet: *„Aki titeket bánt, az Ő szemefényét bántja.”* (Zak 2,8) Isten a legféltettebb kincseként szeretné óvni övéit a bűn világának útvesztőitől, a lelkek Ellenségének cselvetéseitől, „emberölő” ármányaitól. Ezért szól az emberekhez a természet és a Szentírás kinyilatkoztatása által. Aggeus könyve ezeken kívül még egy másik útra, egy további eszközre is rámutat, amely által Isten sokra tud tanítani. Ez a velünk történt napi események, történések, negatív és pozitív élmények tanítása, tanulsága. Az érzékeny, „alázatos Istennel járás” (Mik 6,8) során ezekben a tapasztalatokban meghallhatjuk a kiáltó szót mögöttünk, ha jobbra vagy balra elhajolnánk a helyes útról (vö. Ésa 30,21). *„Kicsoda az, aki úgy tanítson, mint Ő?”* – veti fel a kérdést már Jób könyve (36,22). *„Értékes tanulnivalót fedezhetünk fel mindennapi körülményeinkben és környezetünkben, a körülöttünk zajló változásokban, ha nyitott a szívünk arra, hogy érzékeljük ezeket.”*^[3] Isten szándéka, hogy ebben az értelemben is mindnyájan „Istentől tanítottak” legyünk (Ján 6,45).

Az evangéliumokban is felfedezhetjük azokat az eszméket, amelyeket Aggeus könyve hangsúlyoz. A tékozló fiú magába szállása „az utak meggondolásának” pillanata. A minden ember életében megvalósítandó „sorrendcsere” Isten műve és saját dolgaink, az egyéni szükségleteinkre irányuló foglalatosságok között, Jézus Mártának adott válaszában is megfogalmazódik: *„Márta, Márta, szorgalmas vagy és sokra igyekszel, de egy a szükséges dolog, és Mária a jobb részt választotta, amely el nem vétetik tőle.”* (Luk 10,41-42) Hegyi beszédében Jézus határozottan felszólítja minden követőjét, mintegy a szívükbe akarja vésni: *„Keressétek először Isten országát, és az Ő igazságát, és ezek mind megadatnak néktek.”* (Mát 6,33)

Rejtettebb tanítása a könyvnek az, ahogyan szembeállítja az isteni és az emberi értékrendet a két templom összehasonlítása által (2,9). Megdöbbentő és mélyen elgondolkodtató kijelentés lehetett a próféta erre vonatkozó üzenete minden hívő izraelita számára. A második templom szinte minden tekintetben messze elmaradt az elsőtől. Mégis, Aggeus próféta kijelentése szerint a salamoni templom minden dicsőségével együtt sem érhetett fel a második templommal. *„A zsidók évszázadokon át hiába próbálták bebizonyítani, hogy miként teljesedett be Isten ígérete, amelyet Aggeus által adott”* – írja Ellen G. White.^[4] A magyarázatot csakis Jézus története adja meg. Jézus számos alkalommal tanított és gyógyított a második templomban. Kizárólag az itt megjelent szelíd és alázatos tanító tiszta

lény, az elesett emberekhez lehajló szeretete, isteni jelleme, Isten volta által haladhatta meg a második templom dicsősége az első templomét. A menny szemében a Jézus által képviselt és megtestesített jellemvonások jelentik az igazi értéket, az Atya ezekben „gyönyörködik”. Az önző ember viszont a külsőre tekint, azt nézi csak, ami a szeme előtt van (1Sám 16,7). Az isteni és emberi értékrend egymásnak feszülő különbségéről számos igehely szól szemléletesen: Luk 16,15; Ján 5,44; Ésa 55,8-9; 1Pét 3,3-4.

Fontos és örök érvényű üzenete a könyvnek (2,11-14) az is, hogy a szent dolgokkal való foglalkozás vagy érintkezés által nem válik tisztává a szívünk. Szívünk tisztátalansága miatt tisztátalanná lesz viszont a kezünk minden munkája, megfertőztetjük vele a szent dolgokat is, amelyekkel foglalkozunk... A tiszta szív és a tiszta kéz, a tiszta belső indítékok és a feddhetetlenül becsületes élet - ezek a legfontosabbak Isten műve építésénél.

Aggeus próféta könyve bemutatja Isten eljárását népével: „Ő megsebez, de be is kötöz, összezúz, de kezei meg is gyógyítanak.” (Jób 5,18) Aggeus próféta az „Úr követeként, az Úr küldetésében” (1,13), teljes béketűréssel és tanítással intette, feddte és buzdította népét (2Tim 4,2). A legélesebb, legáthatóbb feddéseit is azonnal követte azonban Isten jóváhagyásának és elfogadásának az ígérete. Ha a vezetők és a nép felveszik a fenyítést, meggondolják Istennel szembehelyezkedő útjaikat, és az Ő Igéjével összhangban cselekszenek, akkor a legszebb bátorító ígéret szól nekik: „Én veletek vagyok, az én Lelkem köztetek marad... ne féljete!” (1,13; 2,4-5)

Értelmezéstörténet

A könyv egyetlen versével foglalkozunk ebből a szempontból. Néhány véleményt idézünk a 2. fejezet 7. vers egy részletének elemzését illetően:

„Értelmezési problémát jelent a 7. versben a *chemdat* (*haggójim*) szó. A vele összefüggő igealak többes számú: »eljönnek«. A Septuaginta ezért a *chemdat* szót más pontozással többes számként fogja fel, s így olvassa: *chamudót*, miáltal a

fordítás ez lesz: »(ide jönnek a népek) kincsei«. Régi magyarázók viszont az »eljön« szót veszik egyes számnak, a *chemdat* = *kívánatos* érték, kincs szót pedig nem tárgyként, hanem személyként fogják fel; így »a népek kívánsága« (mint gen. obiectivus) messiási értelművé válik: *eljön, akit a népek kívánnak, óhajtanak.*” (Dr. Tóth Kálmán professzor, *Jubileumi kommentár, Haggeus könyvének magyarázata*)

„Az elhozzák kincseiket a népek (más fordítás szerint: »eljön majd minden nép óhaja«) kifejezést valószínűleg egy olyan gyűjtőnévként kell értelmeznünk (»óhajtott dolgok«, azaz »kincsek«), amely (a héberben) megfelel a rá vonatkozó többes számú igének (»eljönnek«), és arra utal, hogy a környező népek boldogan fogják felajánlani kincseiket a jeruzsálemi templom feldíszítésére (vö. Ésa 60,5; Zak 14,14). Az »akit minden népek óhajtanak« (Károlyi) fordítást általában úgy értelmezik, mint egy messiási jövendölést, mely annak a személynek az eljövételére vonatkozik, akit minden nép várva vár. Az újabb fordítások és magyarázatok többnyire elvetik a személytelen »óhajtott dolgoknak« ezt a személyes értelmezését. Ez azonban nem egészen egyértelmű, és igazolni lehet a személyes messiási értelmezést is. Haggeus talán szándékosan választott olyan kifejezést, amely elég kétértelmű volt ahhoz, hogy a próféta által megkívánt személyes és személytelen értelmezést egyaránt lehetővé tegye.”^[5]

Luther értelmezése: „A második fejezetben Krisztus közeli eljövételéről is prófétál, hogy a pogányokat megvigasztalja, amivel rejtetten arra utal, hogy a zsidók hatalma és törvényei egyszer elmúlnak, a Föld minden királysága összeomlik, s Krisztus uralkodik majd felettük, amely azóta is történik és történni fog egészen az Utolsó Ítélet napjáig, amikor minden beteljesül.”^[6]

Ellen G. White írásaiban előszeretettel használja a „népek vágya” kifejezést (angolban „the desire of all nations”) a Megváltó személyének jelölésére.^[7] Jézus életét feldolgozó nagy művének az eredeti címét - *The Desire of Ages* - is bizonyára Aggeus 2,7 próféciája ihlette.

Hatástörténet

A könyv hatástörténetét három szakaszra oszthatjuk.

Az első szakasz bizonyos értelemben „rendhagyó” hatástörténet. Magából a könyvből értesülhetünk arról, milyen pozitív hatást váltottak ki a benne foglalt üzenetek a próféta kortársai, a fogságból hazatért júdabeliek körében. Ritkán fogadták ilyen készséggel a próféta üzeneteket. E tekintetben minden bizonnyal helytálló a számos magyarázó által hangoztatott vélemény, hogy Aggeus az egyik legeredményesebb próféta volt Izrael története folyamán. Felhívásai hatására új lendülettel folytatódott az akkor már megközelítőleg tizenöt éve tartó, lelassult, végül pedig teljesen megszűnt építkezés, és mintegy négy éven belül be is fejeződött.

A második szakaszt a második templom fennállása idejéhez kapcsolhatjuk: i. e. 516-tól i. sz. 70-ig. Ebben a hosszú időszakban a templommal szoros kapcsolatban élő és az Írásokat is jól ismerő hívő izraeliták számára a templom pusztasága is a próféta Ige hatalmát hirdette. Sokan közülük minden bizonnyal a „szívükben forgatták” azt a kijelentést, hogy a második templom dicsősége meghaladja az első templomét, és kutatták a beteljesedés mikéntjét. Jelentőségteljes volt a rámutatás arra, hogy a Messiás „minden nép óhaja”, minden nép számára jön el.

A harmadik korszak a templom lerombolása utáni időszak, a kereszténység korszaka. Az elmúlt kétezer évben elevenen hatott és hat ma is e könyv a figyelmes olvasóra. Tanításai, megfogalmazásai messze túlmutatnak a templom építésén. A benne foglalt messiási jövendölés által a Megváltóra irányítja a figyelmet. Luther megfogalmazásával élve Aggeus próféta könyve hatalommal „prédikálja Krisztust”.

Válogatott irodalom

A Biblia ismerete - kommentársorozat, V. köt., Keresztény Ismeretterjesztő Alapítvány, Budapest, 1999.

Archer, Gleason L.: *Az ószövetségi bevezetés vizsgálata.* Keresztény Ismeretterjesztő Alapítvány, Budapest, 2001.

A Szentírás magyarázata – Jubileumi kommentár. Magyarországi Református Egyház, Kálvin János Kiadó, 1995.

Luther Márton: *Előszók a Szentírás könyveihez.* Magyarországi Luther Szövetség, 1995.

SDA Bible Commentary IV. köt. és VII/a köt. R&H, Washington, D.C., 1978

Világirodalmi lexikon, IV. kötet. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1975.

White, Ellen G.: *Próféták és királyok.* Advent Kiadó, Budapest, 1995.

Jegyzetek

^[1] Komoróczy Géza, *Világirodalmi lexikon*, IV. köt. Budapest, 1975; 135.

^[2] *A Biblia ismerete. Bibliakommentár*, V. köt. Keresztény Ismeretterjesztő Alapítvány, Budapest, 1999; 331.

^[3] Ellen G. White: *Krisztushoz vezető lépések*, 75.

^[4] *Korszakok nyomában*, 23.

^[5] *A Biblia ismerete*. I. m., 338.

^[6] *Előszók a Szentírás könyveihez.* Magyarországi Luther Szövetség, 1995; 107.

^[7] *Jézus élete.* Budapest, 1990; 36., 146. *Korszakok nyomában.* Budapest, 1991; 23. *Próféták és királyok.* Budapest, 1995; 358., 371., 434.